

A Dobbantó iskolában lejten otthonra a gyerek

*Beszélgetés Kozma Lászlóval,
az Esély Kövessi Erzsébet Szakképző Iskola igazgatójával.*

Az Esély Kövessi Erzsébet Szakképző Iskola az egyik legnagyobb hagyományokkal rendelkező olyan szakképző intézmény, amely alapvető feladatának tekinti a hátrányos helyzetű fiatalok felzárkóztatását, szakképzésbe történő bevezetését.

Az intézmény honlapján ezt a sajátos küldetést következőképpen fogalmazta meg az iskola vezetése:

„Az Esély Kövessi Erzsébet Szakképző Iskola nyitott, a változó társadalom igényei-re válaszokat kereső és adó, a felnőttek és a fiatalok együttműködésén alapuló nappali rendszerben működő, szakmunkás bizonyítványt és érettségit adó, alapítványi fenntartású szakképző iskola.

Célja az iskolarendszerű szakképzésen, és az iskolarendszeren kívüli felnőttképzésen keresztül az elsősorban hátrányos helyzetű társadalmi csoportok elsődleges munkaerőpiacra történő segítése, az etnikai alapú megkülönböztetés megelőzése, illetve leküzdése, a munkaerőpiacon tapasztalható megkülönböztetés visszaszorítása.”

Az iskola Dobbantó programban való részvételéről, a program iskolai célokba illeszkedésének tapasztalatairól beszélgettünk Kozma László igazgatóval.

Miért vállalta fel ezt a küldetést az Esély Kövessi?

Az iskola története önmagában magyarázza az idézett küldetés, cél megfogalmazását. Az intézmény 1990-ben alakult, 1995-től lett alapítványi iskola. Az alapító igazgatónő Kövessi Erzsébet szívügyének tekintette a hátrányos helyzetű fiatalokkal való foglalkozást, és megálmodott egy iskolatípust azoknak a gyerekeknek, akik különböző kudarckokat szenvednek el a hagyományos oktatási rendszerben, főleg a közismereti tárgyak oktatása terén. Nekik olyan szakképzési formát teremtett, amely elsősorban a kézműves szakmák elsajátítására adott lehetőséget. Azért egy ilyen képzési formában gondolkodott, mert úgy vélte, hogy a manuális tevékenységeken keresztül ezeket a tanulókat is sikerélményhez lehet juttatni, motiváltabbá lehet tenni.

Milyen szakmák voltak ezek?

Kosárfonás, szőnyegszövés, fazekasság, börtárgy-készítés, szíjgyártó, nyerges szakmák. Tehát többnyire hagyományos kézműves szakmák, s többnyire olyanok, amelyek hozzátartoztak a magyarság történetéhez, hagyományokat elevenítettek fel, ezeket a régi mesterségbeli tradíciókat ápolták. Érdekes módon a technikai világ rohamos terjedése ellenére ezek a szakmák nagyon sikeresek voltak a megcélzott ifjúsági rétegek körében. Ez a tendencia

egészen a kétezres évek elejéig tartott, amikor ezek iránt a kézműves tevékenységek, az ezekre felkészítő szakképzés iránt jelentősen megcsappant az érdeklődés. Ez arra készítetett bennünket, hogy a képzési kínálatot bővítsük, e nélkül ugyanis fokozatosan életképtelenné vált volna az iskola. 2001-től ezért elindítottuk a vendéglátós szakmák képzését, pincér és szakács szakmákban hirdettük meg a képzést.

Volt-e ehhez megfelelő infrastruktúrája az intézménynek, hiszen ezeket a szakmákat nem lehet táblával és krétával oktatni?

Semmilyen infrastruktúra nem volt, iszonyatos munkával kellett kialakítanunk mindazt, ami ezeknek a szakmáknak a képzéséhez szükséges. Nyolc év alatt ki kellett építenünk a tankonyhát, tantermet, rengeteg eszközpályázaton kellett részt venni. Mára egy igencsak korszerűnek mondható eszközpark áll a képzés rendelkezésére. A befektetett munka több okból is megérte: egyrészt itt ez a jól működő képzési infrastruktúra, másrészt a hátrányos helyzetű, nehézsorsú, sok kudarcot átélt gyerekek nagy érdeklődést mutatnak ezek iránt a szakmák iránt. A szülők is igénylik az ilyen irányú szakképzést, s a végzett tanulók sikeres munkaerő-piaci pályafutása a legjobb garancia arra, hogy folyamatosan legyen tanuló utánpótlás. A szülőknek ugyanis nagyon fontos az, hogy a gyerekek piacképes tudást, szakmát szerezzen.

A kézműves szakmák oktatása lassan elsorvadt?

Sajnos valóban lassan szűkült ez a képzési ág, meg kellett szüntetnünk a fazekas képzést, ugyanígy jártunk a bőrtárgykészítő képzéssel, a szíjgyártó-nyeregkészítő szakmával is. Itt folyt az országban egyedül ilyen szakképzés, de nem jelentkezett szinte senki sem. Ugyanígy meg kellett szüntetnünk a háziasszony-képzést és a mézeskalács készítő szakma oktatását is, elhalt a csipkeverőképzés is. Új képzési irányokat kellett keresni, mert a gyerekek szocializációja szempontjából létkérdés, hogy iskolában legyenek, bekerüljenek a szakképzésbe, de ugyanakkor fontos a piacképesség biztosítása. Nem akartuk, hogy csak a vendéglátóipari képzés legyen az egyetlen életképes területünk, részben azért, mert nem is minden fiatal alkalmas erre, meg azért sem, mert a túlképzés oda vezethet, hogy végül nem tudjuk elhelyezni a végzett gyerekeinket. Mint utaltam rá, a megmaradt néhány hagyományos kézműves szakma iránt is nagyon lecsökkent az igény, s ez arra készítetett, hogy új képzési irányok, szakmák után nézzünk. Így indítottuk a bútorasztalos, a virágkötő–berendező képzést. S miután láttuk, hogy a jelentkező gyerekek között vannak nagyon tehetséges, értelmes, akár bonyolultabb szakmák elsajátítására is alkalmas gyerekek, elhatároztuk, hogy részükre indítunk számítógép-szerelő, számítógép-karbantartó képzést. Nagy sikere van, 20-20 fiatal képzését tudjuk évfolyamonként biztosítani, s az ehhez szükséges, szintén költséges infrastruktúrát, számítógép labort is sikerült kiépítenünk. Miután a Regionális Fejlesztési Bizottság ösztönözte, hogy a hiányszakmákban minél több szakképző intézményben induljon képzés, az egyik legfőbb hiányszakmában a szobafestő-mázoló szakmában is elindítottunk egy csoportot maximális létszámmal. Ez különösen jó lehetőség a hátrányos helyzetű gyerekek számára, miután ebben a hiányszakma képzésben a tanulmányi eredménytől függetlenül ösztöndíjat kapnak. Az intézmény számára is jó lehetőség ennek a szak-

mának a jelenléte, mivel ez az alapvetően nem szakképző iskolának készült, bizony nagyon elhasználódott épület bőségesen kínál gyakorlási lehetőséget. Van mit festeni, mázolni. Jól jellemzi a helyzetünket, hogy ha a filmesek ötvenes évekbeli iskolai helyszínt keresnek, többnyire idejönnek forgatni, mert itt még „hamisítatlan” az iskolabelső. Alapítványi iskola lévén erre a felújításra bizony nem nagyon futotta az elmúlt időszakban. Azért is súlyos gond ez a számomra, mert azt vallom, hogy tanítani, igényességre nevelni, jó szakképzést művelni csak nagyon jó feltételek mellett lehet. Eddig a tárgyi infrastruktúra terén törekedtünk ennek az elvnek a valóra váltására, most az esztétikus környezet megteremtése terén is előre léphetünk. A szakmai spektrum szélesedése lehetővé teszi, hogy a bútorcsere és a falfestés terén kezdünk önfenntartóvá válni.

Mennyire sikeres ezeknek az újabb szakmákat tanuló diákoknak az elhelyezkedése?

A tanulóknak több mint az ötven százaléka az itt tanult szakmájában helyezkedik el. Ez nyilván szakmánként változik, de azt mondhatjuk, hogy a sokféle kudarc után ide érkező gyerekek jelentős hányada négy-öt itt eltöltött év után piacképes szakmával a kezében, személyiségében érettebbé, egészségesebbé válva lép ki az iskolából. Ez ezeknek a sokszor bizony nagyon nagy hátrányokkal induló, már sok megélt kudarcot hordozó fiataloknak az esetében nagyon jó eredmény. Elég, ha arra utalok, hogy magas színvonalú éttermekbe, szállodákba is ki tudjuk helyezni külső szakmai gyakorlatra a gyerekeinket, ahol nagyon szépen megállják a helyüket.

Négy-öt évet említett. A képzési időbe tehát beleértendő a felzárkóztatás időszaka is?

Természetesen része ennek az időszaknak a két év szakiskola, az első szakképzési év is még az alapozással telik el. A felzárkóztatás különösen időigényes. Ez alatt a hosszú idő alatt jelentős személyiségfejlesztés történik, nemcsak az ismeretbeli, hanem a neveltségben jelentkező hiányok pótlása, korrekciója is megtörténik. Ez eredményezi azt, hogy nagy hányaduk olyan munkahelyekre kerülhet, ahol bizony komoly viselkedésbeli, kulturáltságbeli és kommunikációbeli követelményeknek kell megfelelni. Hasonlóan kulturált személyiséget, kommunikációt igényel egy másik, időközben a képzési palettánkra került szakma, a bolti eladó. Ez iránt a képzés iránt is nagy volt az igény. E szakma feltételeit is sok pályázattal teremtettük meg. Kikapítottunk egy tanboltot. Ebben a szakmában is nagyon pozitív visszajelzéseket kapunk a külső gyakorlóhelyekről.

Kövessibe kerülő gyerekek összetételét elemezve kiderül, hogy meglehetősen sokféle hátránnyal küzdő gyerek, fiatal tanul az intézmény falai között, korántsem csak társadalmi hátrányokkal küzdő, hanem sok sajátos nevelési igényű, mentálisan éretlen, a kudarcok hatására sérült személyiségű diák fejlesztését vállalják a pedagógusok. Mi készítette az intézményt arra, hogy szinte az egész pedagógiai tevékenységét a különböző szempontból hátrányos helyzetű diákok nevelésére, képzésére fókuszálja?

Valóban ez erőteljesen jellemzi a tevékenységünket. Talán ezért is vállalkoztunk azonnal a Dobbantó programban való részvételre. Mi számunkra természetes, hogy vállaljuk ennek az egyre népesebb ifjúsági rétegnek a képzését. A Dobbantót megelőzően 2001-ben

az Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézet (NSZI) által indított felzárkóztató programban vettünk részt, ez a Dobbantónál jóval szűkebb réteg képzését tette lehetővé, mert a 16. életévüket betöltött s a 7. általános iskolai évfolyamát elvégzett tanulók számára indíthattuk. Viszonylag kevés számú diákkal indult ez az osztály, ahol bőségesen szereztünk tapasztalatot, pedagógiai gyakorlatot a felzárkóztatásról. 2003-ban aztán elindult a Szakmai Fejlesztési Program (SZFP), szintén az NSZI égisze alatt. Ennél a programnál meghívtak bennünket, hogy négy-öt másik iskolával együtt vegyünk részt a program tartalmának a kidolgozásában. Ebben team munkával működtünk együtt a meghívott többi intézmény szakembereivel. Közös munkával született meg a szakmára előkészítő évfolyam teljes programja. Ennek a programnak az irányítása *Kerékgyártó László* nevéhez fűződik, aki a hat legjobb hazai szakképző intézmény vezetőiből, pedagógusaiból hozta létre a programot kidolgozó csapatot, s így rengeteg gyakorlati tapasztalat épült be. Az SZFP azért jó program, mert alulról jövő innovációkból, iskolai fejlesztésekből mozaikszerűen készült el. Ezekbe a mozaikdarabokba pedig hosszú évek képzési tapasztalatait tették bele a résztvevők. Ugyanis a hátrányos helyzetű, kudarcokkal küzdő gyerekek képzésének problémájában a rendszerváltást követő évek óta jelen volt néhány iskola tevékenységében. Mondhatni, hogy a program egy hosszú, szerves fejlődés eredményeként alakult ki. Ebben a programban jelentős lépés volt az úgynevezett 10 hónapos képzés indítása, amelyben a kilencedik évfolyamból kibukott gyerekek felzárkóztatása történt, s ugyanígy fontos elem a 20 hónapos képzés, amely lehetővé tette a 7. évfolyamnál kevesebb befejezett általános iskolai osztályt végzettek számára a hiányaik pótlását. Ezekben a képzési formákban sikerült elérni, hogy ne mamut osztályokban történjék a felzárkóztatás, mert mi, akik ezt évek óta gyakorlatban csináltuk, tudtuk, hogy a személyre szabott program alacsony tanulólétszám mellett valósítható meg. Ezért kellett kimondani, hogy a felzárkóztatás maximum 16 fős csoportokban történhet. Fontosnak tartottuk, hogy ezekben a csoportokban a hagyományos oktatástól jelentősen eltérő pedagógiai módszereket kell alkalmazni. Ilyen például a kooperatív tanulási technika, illetve a projekt módszer alkalmazása. Az SZFP programban részt vevő tanáraink megfelelő képzés keretében megtanulták ezeket a speciális fejlesztő módszereket. Ugyancsak jelentős tanulási lehetőséget jelentett az, hogy a tanárok külföldi iskolákban tanulmányozhatták az ilyen jellegű felzárkóztató programok működését, konzultálhattunk az ott dolgozó kollégákkal. Olyan szervezeti megoldásokat ismerhettünk meg többek között, mint az integráció és a szegregáció alkalmazása.

A tanulási környezet alakítása terén is jelentett előzetes tapasztalatokat az SZFP program?

Komoly tapasztalatokat szereztünk az SZFP programban a speciális tantermek kialakítása terén is. Amikor 2003-ban elkészült a mi SZFP osztályunk, azt hittük, hogy egy ilyen felzárkóztató osztály működik majd folyamatosan az iskolánkban. Közben azonban kiderült, hogy egyre több olyan gyerek, fiatal kerül hozzánk, akinek erre a típusú felzárkóztató, szakmai előkészítő képzésre van szüksége. Mondhatni, hogy komoly gyakorlatot szereztünk a felzárkóztatáshoz szükséges környezet, tanulásszervezés terén. S ezeknek a tapasztalatoknak a birtokában kezdtünk hozzá a Dobbantó iskolai megvalósításához. A program

követelményeit tanulmányozva érzékeltük, hogy egy, az SZFP-hez hasonló, de sok elemében azért más képzési program ez. Több nevelési, egyéni foglalkozási elemet tartalmaz, többféle pedagógiai innovációt igényel.

Véget ért az első dobbantós tanév. A két hasonló, de bizonyos értelemben eltérő elemeket is tartalmazó program ismeretében melyik program dominál majd az Esély Kövessi intézmény hátránykompenzáló tevékenységében?

Nem így vetném fel a kérdést. Sokkal inkább az történik, hogy az egyik hat a másikra. A Dobbantó első tanéve alatt szerzett tapasztalatok alapján számos jó elemet beviszünk a négy szakmai előkészítő program szerint működő osztályunkba. A Dobbantóval együtt tehát összesen 5 osztályban közel 100 diák tanul fejlesztő, felzárkóztató képzésben. És legalább 200 gyerek van várólistán. Ez jól mutatja, hogy az öt évvel ezelőtti egy osztálynyi négy-, ötfős induló létszámhoz képest milyen nagy igény van az ilyen jellegű programok iránt. Az általános iskolából kieső, a szakképzésből lemorzsolódó hátrányos helyzetű gyerekek nagy számban az utcán vannak, kallódnak. Ők is, még inkább a szülei keresik az iskolát, ahol megoldódhat a sorsuk, de az igényekhez képest nagyon kevés ilyen iskola van. A vidéki helyzetet nem ismerem, de Budapesten nagyon kevés olyan iskola van, ahol megkaphatnák azt a sokat emlegetett második esélyt arra, hogy tanuljanak, hogy szakképzettséget szerezzenek, hogy ne kallódjanak el.

Ebből a 100 felzárkóztató képzésben tanuló gyerekből mennyi tekinthető a Dobbantó igazi célcsoportjának? Azaz nincs befejezett általános iskolai végzettsége, számos iskolai kudarcot szenvedett már el, az alapkompenciáit tekintve nagyon hiányos tudással rendelkezik, s a családi háttere anyagi, érzelmi és mentális értelemben is rossz. S korántsem csak a roma származású gyerekekre gondolok.

Először ehhez az utóbbi megjegyzéshez annyit, hogy miközben az egész intézményünkben, így a felzárkóztató osztályainkban magas a roma gyerekek aránya, ezt az egész hátrányos helyzetet, a kudarcok, a tudáshiányok kompenzálását nem szabad egyfajta roma kérdésként, a programokat, így a Dobbantót roma oktatási programként kezelni. Más rétegek is élnek mélyszegénységben, hátrányban, s a gyerekeik is sajnos magas arányban sodródnak ki az iskolarendszerekből.

Ezt nagyon fontos hangsúlyozni, mert a „csak roma” programokhoz a közgondolkodásban hozzákötődik a szegregáció bélyege, ami pedig eleve sikertelenséget jelent a mindennapi közfelfogásban.

Konkréten a kérdésre válaszolva: amikor az ezekben az osztályokba, így a Dobbantóba bekerülnek a gyerekek, mindegyikükre jellemzőek azok a problémák, amiket az imént felsorolt. Az a jó például a Dobbantóban is, hogy nem pecsételődik meg az oda kerülő gyerek sorsa, nem kap végleges címkét. Ugyanis, ha kiderül, hogy valaki a körülmények szorításától szabadulva kibontakozik, látszik, hogy komoly szakmai képzésre alkalmas – s ilyen sikeres gyerekek hála Istennek vannak szép számmal –, akkor megvan a lehetőség, hogy a neki leg-

inkább megfelelő iskolatípusba kerüljön. Épp azért van ez a felzárkóztató év, hogy kiderüljön a gyerekek fejlődésében tapasztalható problémák oka, megismerjük a gyerekekben benne rejlő lehetőségeket, és tényleg esélyt teremtsünk a számukra, mindegyik számára olyat, amely az ő fejleszthetőségének a felső határa. Még az is elképzelhető, hogy két-három hónap után kiderül egy-egy gyerekről, hogy akár azonnal kiemelhető és áttehető a Dobbantóból egy másik, nagyobb követelményeket támazstó képzési programba.

Az imént utalt arra, hogy a Dobbantó tapasztalatai hatnak a szakmai előkészítő osztályokban alkalmazott módszerekre. Konkrétan milyen elemeket vittek át ide a Dobbantóból?

Az SZFP program keretében működő osztályainkban korábban viszonylag sok tanár tanított, azaz az egyes tantárgyakat egy-egy kolléga tanította. Ezzel szemben a Dobbantóban maximum négy, de inkább három kolléga foglalkozott a teljes tanítási időben a tizenötös csoporttal. Ennek következtében nagyon személyessé vált a tanár-diák kapcsolat, egy-egy kollégához három-négy tanuló kötődik, nagyon sok ponton lép be az egyéni problémakezelés. Úgy tűnik, hogy ez a viszonylag kevés tanárral történő fejlesztés hatékonyabb, mint a hagyományos soktanáros modell. Különösen eredményes a Dobbantóban meghonosodott kettős óravezetés, ahol az egyik tanár vezeti az órát, s a második kolléga segíti a folyamatot, figyeli a tanulók egyéni munkáját, segít az elakadóknak, esetleg elkülönülten fejleszt. Ezt a módszert, miután jóval hatékonyabb, átvittük a szakmai előkészítő osztályokba is. Kialakítottuk itt is a tanárpárok rendszerét. Külön ügyeltünk arra, hogy a négy tanárpár kiválasztásánál minden egyes osztályba kerüljön olyan tanár, aki ért a mentálhigiénéhez, ami a Dobbantóban nálunk kulcsfontosságúnak bizonyult. A kevés tanárral működő tanítás, tanulászervezési modell következtében gazdája lesz a tanulóközösségnek, az osztályteremben lévő eszközöknek. A kollégák bent maradtak szünetekben a teremben, a falakon megjelentek a gyerekek produktumai. Személyesebbé vált a környezet is. Ez a személyesség, a tanárhoz való erősebb lelki kötődés, a gyerek erősségeinek a folyamatos tudatosítása vezethet el oda, hogy felismeri a saját értékeit, hogy a sok kudarc után el tudja vele végre hitetni az iskola, hogy ő is sok mindenben értékes ember, aki előtt van perspektíva. Ha igazgatóként összehasonlítom az SZFP modell és a Dobbantó program szerint működő osztályokat, akkor talán a legszembetűnőbb különbség ebben van. Az a néhány tanár mindent – a gyereket és a tárgyakat, eszközöket egyaránt – a személyes „felségterületének” tekint. Ezt a szemléletet szeretnénk lassan az iskola egészére kiterjeszteni. Ebben nyújt modellt a Dobbantó. Ugyancsak a Dobbantó mintájára átalakítottuk a felzárkóztató, SZFP modell szerint működő osztályok tanulási környezetét, a konyha kivételével mindegyik osztályteremben dobbantós környezetet hoztunk létre. Mindenütt a Dobbantóval azonos bútorzatot vittünk be. Nagyon jól bevált a Dobbantóban az intim beszélgetések folytatására az a bizonyos kis beszélgetősarok, de menet közben kialakult az igény egy olyan kis helyiség iránt, ahol az egyéni problémákat ténylegesen meg tudják beszélni a gyerekekkel a tanárok. Ezért egy viszonylag kicsiny helyiséget ilyen egyéni esetkezelésre alkalmas beszélgetőszobává alakítottunk át. Ezt mind az öt osztály tanárai tudják erre a célra használni. Ugyanígy kialakítottunk egy fejlesztő szobát is. Erre különösen a sajátos ne-

velési igényű gyerekek speciális fejlesztése során van szükség. Speciális fejlesztőeszközöket vettünk, amelyek nemcsak a sajátos nevelési igényű gyerekek, hanem minden fejlesztésre szoruló gyerek esetében hasznosíthatóak. Erre a forrást a Dobbantó programmal kapott pénz időnkénti átcsoportosításával tudtuk megteremteni. Az eszközök és a fejlesztő szoba által lassan egyre több kolléga fertőződik meg ezzel a fejlesztésközpontú szemlélettel. S ebben ez a legfontosabb. A Dobbantó tehát elindított az egyéni foglalkozás és a fejlesztés terén egy szemléletváltást. Ezt a fejlesztő, mentálhigiénés funkciójú egységet ma már széles körben, az iskola egészében hasznosítjuk, hiszen a mentálhigiénés team nemcsak a Dobbantó, illetve a szakmai előkészítő tanulócsoporthoz, hanem az egész iskola számára szolgáltató. A legújabb, még megvalósításra váró elképzelésünk az, hogy a felzárkóztató, előkészítő harmadik emeleti termék folyosói szakaszát is fejlesztési, pedagógiai hasznosítható térévé tegyük, oda is pihenő- és beszélgetősarkokat, játékokat helyezünk el, mert ez is növeli a tanulók komfortérzetét, erősíti az iskolához való kötődésüket. Azt szeretném, ha ebben a térben valamennyi, sokszor meglehetősen otthontalan gyerek nyugalomra lelne. Végül is a tanterem melegsége, a konyha, az intimebb szituációkhoz adott beszélgetőtér és az így kialakított folyosó mind ezt szolgálja.

Lát-e esélyt arra, hogy ez az egyébként is a hátrányos helyzet kezelését erőteljesen felvállaló Esély Kövessi még inkább „dobbantósodjon”?

Ha az igények felől közelítek, akkor – amint már utaltam rá – a mai száz tanulón felül hosszú várólistáink vannak. Tehát jelentős társadalmi, pedagógiai igény mutatkozik egy olyan iskolatípus iránt, amely a peremre sodródott gyerekeket visszavezeti az iskolarendszerbe, a szakképzésbe. Hogy mi lesz a Dobbantó jövője – arra csak a szakképzéssel kapcsolatos tervek ismeretében lehet választ adni. Amennyiben megvalósul az előrehozott szakképzés, s rövidül a képzési idő, a mainál talán még több gyerek, fiatal számára lesz szükség a képzést megelőző előkészítő, felzárkóztató programokra. Ugyanis egyre inkább nő azoknak a gyerekeknek az aránya, akik a hiányos tantárgyi ismereteiken, az alacsony kompetenciaszintjeiken túl a szocializáltságuk alacsony szintje, a személyiségük fejletlensége okán sem képesek ilyen rövid idő alatt elsajátítani mindazt, amit ma egy szakma megkövetel. Ebben van szükség az SZFP program és a Dobbantó pedagógiai eredményeit hasznosító programokra, s ehhez sok olyan iskolai környezetre, tanári mentalitásra van szükség, mint, ami nálunk a harmadik emeleten, a felzárkóztató osztályok környezetében kezd kibontakozni.

Az interjút készítette:
Schüttler Tamás